

ความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม: ความท้าทายของพระพุทธศาสนาใน
หลวงพระบาง*

THE SOCIO-CULTURAL SECURITY: THE CHALLENGES OF BUDDHISM
IN LUANG PRABANG

สมปฤณ นียมไทย

Somprin Niyomthai

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding author E-mail: sniyomthai@gmail.com

Received 15 May 2024; Revised 13 June 2024; Accepted 20 June 2024

บทคัดย่อ

ความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมถือว่าเป็นความมั่นคงแห่งมนุษย์ในอีกมิติหนึ่งที่มีความสำคัญ พระพุทธศาสนา และโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตและพฤติกรรมของคนลาวในหลวงพระบางกำลังประสบกับความท้าทายในรูปแบบใหม่ของความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีแนวโน้มเข้มข้นและรุนแรงเพิ่มขึ้น แต่พระพุทธศาสนายังมีความมั่นคงและคงความเข้มแข็งทานกระแสโลกาภิวัตน์อยู่ได้จากการยึดหลักทางสายกลาง มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลง กอปรกับการประพฤติปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ลาวที่ยังยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคมจากกระแสการบริโภคนิยมในปัจจุบันส่งผลต่อการอพยพย้ายถิ่นของเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ในหลวงพระบางเพื่อการลงทุนธุรกิจการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การแผ่ขยายของชุมชนชาวจีนและวัฒนธรรมตะวันตกส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนลาวในหลวงพระ

* สมปฤณ นียมไทย. (2567). ความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม: ความท้าทายของพระพุทธศาสนาในหลวงพระบาง. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย, 4(3), 173-193.

Somprin Niyomthai. (2024). The Socio-Cultural Security: The Challenges of Buddhism in Luang Prabang. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 4(3), 173-193.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

บางซึ่งคงยึดถือและปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และยังคงศรัทธาและยึดมั่นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการนับถือผี การถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีจากรุ่นสู่รุ่นผ่านศรัทธาความเชื่อ และความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาต้องทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรม, พระพุทธศาสนา, หลวงพระบาง, โลกาภิวัตน์

Abstract

The Socio-cultural security is considered as one of human security dimension which is important. The Buddhism and socio-cultural structure, such as way of life and behavior of Laos people in Luang Prabang, have to face a new challenge of the information technology development, which is contemporarily more intense and severe. Thus, the Buddhism remains strongly resistance to Globalisation by compliance to mediocre of the Buddhism, adaptation to condition of changes. Furthermore, the Lao monk conduct to Buddhist established principles. The social structure changes, affected by consumerism, impact continuously to landlord migration to a rural vicinity for tourism business investment in Luang Prabang. The expansion of Chinese community to Lao People's Democratic Republic and western culture affect to way of life of Lao people in Luang Prabang who adhere and comply with tradition and norms. Lao people faiths in Buddhism principles, simultaneously in spirituel beliefs. The cultural inheritance by beliefs and Buddhism faith must go on systematically and continuously from generation to generation.

Keywords: Socio-cultural security, Buddhism, Luang Prabang, Globalisation

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่อาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม (พ.ศ. 1896 – 1916) ซึ่งพระองค์ทรงปกครองบ้านเมืองที่ดีและสร้างความเจริญรุ่งเรืองเป็นอัน

พระพุทธศาสนาได้กลายเป็นศาสนาประจำชาติที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการเมืองการปกครอง และวิถีชีวิตทางสังคมของคนลาว ตลอดจนจารีตของพระพุทธศาสนาได้กลายมาเป็นวัฒนธรรม และประเพณีที่สืบทอดต่อมาหลายศตวรรษ ทั้งชนชั้นปกครองและประชาชนลาวต่างนับถือ ศรัทธาและปฏิบัติศาสนากิจอย่างเคร่งครัด เพื่อความสะดวกในการปกครองคนในสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และประสบกับปัญหาความแตกแยกของคนในสังคม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาจึงได้เป็นส่วนหนึ่งของแนวทางในการปกครองบ้านเมืองโดยยึดถือหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับความเชื่อแบบดั้งเดิมเรื่องผีฟ้าผีแถนซึ่งอยู่ในรูปแบบของ ฮีต-คองมาเป็นเกณฑ์กำหนดแบบแผนของสังคมล้านช้างเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติในสังคม (ปิยฉัตร สีนรุสอาด, 2540 : 5) ซึ่งฮีต-คอง (จารีต-ครรลอง) เป็น ธรรมเนียมประเพณีของคนลาวที่ประพุดติปฏิบัติตนที่ดีในสังคมลาว

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตมีผลต่อการเมืองและสังคมลาว การอบรมกลุ่มเกลลาของลัทธิคอมมิวนิสต์ลดความเข้มงวดลง องค์กรพระพุทธศาสนาได้รับการผ่อนปรนมากขึ้นจนกลับเข้าสู่สภาวะปกติเหมือนในอดีต (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2543 : 94) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพระพุทธศาสนาเป็นไปในทางเกื้อหนุนและส่งเสริมกันมากขึ้น รัฐบาลได้ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้พรรคประชาชนปฏิวัติลาว และรัฐบาลใหม่ประสบความสำเร็จและมีความมั่นคงในการเมืองการปกครอง

ในยุคโลกาภิวัตน์ สปป.ลาว ต้องเผชิญไม่ใช่ลัทธิคอมมิวนิสต์หรือระบอบการปกครองที่ปิดกั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่านั้น แต่เป็นกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั่วโลกเป็นอาณาบริเวณกว้างอย่างรวดเร็ว และหลังไหลเข้าสู่สังคมลาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการพัฒนาของเทคโนโลยี และระบบสารสนเทศที่ทันสมัย การเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่มีผลทำให้โครงสร้างและองค์กรทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม และพระพุทธศาสนาต้องเปลี่ยนแปลงไป และการพัฒนาเศรษฐกิจที่เจริญก้าวหน้ามากขึ้นมีผลทำให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ความพัฒนาการของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนแบบดั้งเดิม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางเบี่ยงเบนความสนใจและดึงดูดคนลาวหนุ่มสาวรุ่นใหม่ให้ไปสู่อื่นซึ่งทำ

ให้ความสนใจหรือใส่ใจในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมกลายเป็นเพียงอดีตที่หลงลืมหรือการเคารพในพระพุทธศาสนาตกลงไป

การสูญเสียวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมส่งผลกระทบต่อถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รุนแรงจนอาจนำไปสู่การล่มสลายของสังคมดั้งเดิม เนื่องจากความเปราะบาง และความไม่ต่อเนื่องของสังคมนั้นรวมถึงการไม่ให้คุณค่า และการสูญเสียของประเพณีและค่านิยมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา อีกทั้งปัญหาของการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเลวี-สเตร้าส์ (Claude Lévi-Strauss) ได้เน้นย้ำถึงวิธีการการถ่ายทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างราบรื่น หากการถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งเป็นหัวใจของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีในสังคมนั้นประสบกับปัญหาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วก็อาจจะทำให้สูญเสียวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยดำรงอยู่ได้ (Berliner, David, 2016) พระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองหลวงพระบางที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม การดำรงอยู่อย่างมั่นคงทางวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีบทบาท และการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม การเมือง และวัฒนธรรมในประเทศ ซึ่งต้องเผชิญกับกระแสของคลื่นวัฒนธรรมตะวันตกและวัตถุนิยมที่ถาโถมเข้ามา และการแผ่ขยายของตลาดการค้าเสรีที่จะค่อย ๆ กลืนอัตลักษณ์หรือค่านิยมทางวัฒนธรรมดั้งเดิมไป

การพัฒนาของเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศที่ทันสมัย กระบวนการทำให้เป็นสมัยใหม่มีผลทำให้สถาบันทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม และพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามบริบทนั้นเช่นกัน การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศมีผลทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปจนอาจดึงดูดความสนใจของคนลาวรุ่นใหม่ไปสู่สิ่งอื่น และทำให้ความใส่ใจในคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี และพระพุทธศาสนาลดน้อยลงไป อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันทั้งพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ วัฒนธรรม และพุทธศาสนิกชนลาวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลวงพระบางก็ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมไว้ได้อย่างดี และพระพุทธศาสนายังคงเข้มแข็งท่ามกลางความพลิกผันของโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาและทำความเข้าใจถึงพระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่าง
ถ่องแท้และลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

การใช้หลักพระพุทธศาสนาและจารีตประเพณีเป็นเครื่องมือควบคุมคนในสังคม

ในอดีตอาณาจักรล้านช้างจวบจนถึงสปป.ลาวในปัจจุบันมีลักษณะสังคมเป็นแบบพหุ
สังคมของชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน การควบคุมคนในสังคมให้อยู่
รวมกันอย่างสันตินั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างลำบาก ดังนั้น กษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรล้านช้างจึง
มีกุศโลบาย มาตรการหรือเครื่องมือที่จะควบคุมคนในสังคม หนึ่งในมาตรการหรือเครื่องมือที่
คอยควบคุมคนในสังคมนั้นคือ พระพุทธศาสนา ซึ่งนำเอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามา
ผสมผสานกับความเชื่อแบบดั้งเดิมเรื่องผีฟ้าผีแถน ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบของฮีต-คองหรือ
ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ โดยหลักของฮีต-คองนั้นเป็นการผสมผสานหลักของพระพุทธศาสนากับ
ความเชื่อเรื่องผี เช่น งานเดือนเจ็ดเป็นบุญข้าชะ (ชำระล้าง) หรือบุญบูชาบรรพบุรุษ โดยมีการ
ทำพิธีบูชาบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเมือง ผีปู่ตาผีตาแฮก (เทวดารักษานา) และเช่นสรวงหลักเมือง
เพื่อทำให้บ้านเมือง สงบสุข ดังนั้น ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่จึงเป็นเสมือนเครื่องมือทำให้คนใน
สังคมให้รวมตัวกัน ให้เกิดความสามัคคี ลดความแตกแยกระหว่างกลุ่มชน เป็นเสมือน
กระบวนการขัดเกลาทางสังคมและพัฒนาเป็นบรรทัดฐานของสังคมที่จะต้องรับรู้และประพฤติ
ปฏิบัติร่วมกัน (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2543 : 145) เพื่อให้เกิดสันติสุขในสังคม
นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังกลายเป็นเครื่องมือควบคุมคนในสังคมโดยอาศัยหลักธรรมโดยคติ
ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งผลกรรมจะส่งผลทั้งในชาตินี้
และชาติหน้า เพื่อทำให้คนในสังคมยึดถือปฏิบัติเพื่อเกิดความสงบสุข ประพฤติตนเรียบร้อย
ตามครรลองคลองธรรม พระพุทธศาสนาจึงได้เข้ามามีอิทธิพลต่อค่านิยม ความเชื่อของคนใน
สังคม และได้กลายเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่มีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมกรรม
ดำเนินชีวิตของคนในสังคมจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต้องเผชิญกับ
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ และหลาย

เหตุผลซึ่งเป็นปัจจัยทำให้ต้องกลับมาทบทวนกรอบความคิดกันใหม่ในเรื่องสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนอย่างมาก และการพัฒนาของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอาจส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในวงกว้างและรวดเร็วในสังคม ดังนั้นสิ่งที่น่าสนใจคือปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา อาทิเช่น วัฒนธรรมของลาวเองที่เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างรวดเร็ว กอปรกับการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาผ่านช่องทางการสื่อสารของระบบสารสนเทศที่ทันสมัย และอิทธิพลจากระบบทุนนิยมเสรีทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในสปป.ลาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

หลังจากการปฏิวัติ ลาวเปลี่ยนการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์สำเร็จ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้ยุบรวมธรรมยุติกายและมหานิกายไว้ด้วยกัน รัฐบาลสปป.ลาวได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นเอกภาพของชาติ พฤติกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมีเหตุมีผล และการปลูกความรู้สึกให้รักชาติมักจะพบเห็นได้ในเอกสารต่าง ๆ และคำปราศรัยของผู้นำประเทศ ในสมัยช่วงการเปลี่ยนแปลงนั้น บทบาทดั้งเดิมของพระสงฆ์ลาวที่ทำหน้าที่เป็นครูหรือผู้ให้การศึกษาถูกกำหนดให้มีส่วนช่วยและสนับสนุนเรื่องการศึกษาลาว การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ลาว การพึ่งพาอาศัยของพระสงฆ์ต่อโรงเรียนสอนศาสนาพุทธวันอาทิตย์ (Buddhist Sunday School) ต้องหยุดหรือเปลี่ยนสภาพไปให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิผลต่อประเทศชาติ (Patrice Ladwig, 2017 : 5) พระสงฆ์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับพัฒนาประเทศและบูรณาการตัวเองเข้าไปสู่การขับเคลื่อนของมวลชนตามบริบทของแนวคิดแบบมาร์กซิสต์เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดประสิทธิผล (productive Buddhism) ซึ่งเป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงสภาพของพระพุทธศาสนาแบบก้าวกระโดดจากระบบศักดินาไปสู่ระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลสปป.ลาว

มิเชล ฟูก (Michael Foucault) ได้ยกตัวอย่างขึ้นมาอธิบายลักษณะที่จำเป็น (essential feature) ของระบอบการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย (modernizing regime) ที่เรียกว่า การปกครองชีวญาณ (governmentality) (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2018) โดยการ

ปกครองชีวญาณและเหตุผลแห่งรัฐ (raison d'être) นั้นมีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งไม่ได้ กล่าวคือ เหตุผลของรัฐเป็นเรื่องในเชิงแง่ตรรกะและภาพรวม แต่การปกครองชีวญาณนั้น เป็นสิ่งที่มารองรับและปฏิบัติการในเรื่องที่สนับสนุนเหตุผลของรัฐ ทำให้รัฐมีความชอบธรรมในการแทรกแซงบุคคลหรือสถาบัน ซึ่งยุทธศาสตร์นี้เป็นสิ่งแสดงถึงรูปแบบของอำนาจในรูปแบบหนึ่ง (Patrice Ladwig, 2017, p. 6) ดังนั้นเหตุผลความจำเป็นและความมั่นคงแห่งรัฐมีตรรกะเพื่อปกป้องเสถียรภาพของรัฐมิให้ถูกทำลายลงไป ซึ่งสามารถนำมาอธิบายการกระทำของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ที่มีอิทธิพลหรือแทรกแซงพระพุทธศาสนาในสปป.ลาวในช่วงระยะเวลาของการปฏิวัติลาวได้

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 อารยธรรมของยุคเทคโนโลยีสารสนเทศได้เกิดขึ้นจากการปฏิวัติเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ซึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสังคมมนุษย์ โดยเทคโนโลยีการสื่อสารจะเข้ามาแทนที่การคมนาคมขนส่ง เชื่อมโยงและถักทอภูมิภาคต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลาโดยไร้พรมแดน ซึ่งทำให้การแพร่กระจายวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมตะวันตกอย่างเสรี เฮอ์เบิร์ต ไอ ชิลเลอร์ (Herbert I. Schiller) ตั้งคำถามไว้อย่างน่าสนใจว่า ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่ชาติตะวันตกมีต่อโลกที่สาม และนโยบายว่าด้วยกระแสไหลบ่าของข้อมูลสารสนเทศอย่างเสรีเป็นส่วนทำให้มหาอำนาจเข้ามาครอบงำหรือมีอิทธิพลข้ามพรมแดนในรูปแบบของจักรวรรดินิยมข้ามชาติแบบใหม่ (Neo-Imperialism) ดังนั้น ระบบจักรวรรดินิยมข้ามชาติแบบใหม่นี้จะเข้ามามีอิทธิพลทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาในสปป.ลาว เช่นกัน

ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและผลกระทบต่อด้านสังคมวัฒนธรรม

ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้สังคมหรือชุมชนที่อยู่ห่างไกลสามารถติดต่อสื่อสาร รับรู้ข้อมูลข่าวสารและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจขนาดใหญ่ นานาประเทศต้องพึ่งพาอาศัย

กันและกันมากขึ้น มีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น กล่าวได้ว่าลักษณะเฉพาะของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อสังคม ชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การไหลบ่าของข้อมูลข่าวสาร ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การถ่ายทอดข้อมูลใหม่ ๆ ทันสมัย ต่อเหตุการณ์ หมุนเวียนสับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาในระบบสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สังคมชุมชนมีความใกล้ชิดกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างง่ายและรวดเร็ว ทำให้มีโลกทัศน์กว้างขึ้นซึ่งส่งผลต่อแนวคิด แนวปฏิบัติ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีดั้งเดิมของชุมชนได้ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมที่แตกต่างและความเชื่อดั้งเดิมของสังคม การไหลบ่าของข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลกระทบต่อด้านสังคมทำให้เกิดการครอบงำทางวัฒนธรรม อิทธิพลของวัฒนธรรมและอำนาจทางเศรษฐกิจของบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้ว หลังไหลเข้าสู่ที่กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วและรุนแรง ทำให้มีการครอบงำทางความคิด โลกทัศน์ และวิถีชีวิต กระแสการบริโภคนิยมส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมของสังคมชุมชนทั่วโลก

พระพุทธศาสนายืนยาวมามากกว่า 2,500 ปี โดยที่พระสงฆ์มีการถ่ายทอดและเผยแผ่พระธรรมคำสอนไปยังพุทธศาสนิกชนด้วยการถ่ายทอดแบบวิธีดั้งเดิม การท่องจำหรือฟังเทศน์ จนถึงการถ่ายทอดโดยใช้สื่อสารสนเทศสมัยใหม่บนเครือข่ายออนไลน์อย่างไร้พรมแดน สปป. ลาวต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การคมนาคมขนส่งที่รวดเร็ว และข้อมูลข่าวสารที่สามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ อันส่งผลกระทบต่อสังคมและชุมชนครอบคลุมไปทุกพื้นที่ ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้รับรู้กันโดยทั่วไปว่าเป็นโอกาสให้มนุษย์ทุกคนสามารถรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร และวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้อย่างไม่มีขีดจำกัดเรื่อง “เวลา ” และ “สถานที่ ” เสมือนว่าโลกที่กว้างใหญ่ไพศาลนี้หดตัวเล็กลงเป็นเพียงหมู่บ้านโลก (global village) (สมสุข หินวิมาน, 2556 : 10-11) ปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจว่ากระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในสปป. ลาวอย่างไร

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ยังใช้สื่อสารสนเทศแบบดั้งเดิม เช่น เอกสาร ตำรา พระภิกษุสงฆ์และสามเณรยังคงเรียนพุทธศาสนาและภาษาบาลี รวมถึงการฟังเทศน์และ

ทำวัตรสวดมนต์ที่วัดอยู่เป็นประจำ และปฏิบัติศาสนากิจของพระสงฆ์ในวัดเหมือนเช่นเคยที่ผ่านมาในอดีต คนลาวในหลวงพระบางยังศรัทธาและให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาโดยการเข้าวัดฟังเทศน์และปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อพระพุทธศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยที่สื่ออินเทอร์เน็ตเข้าถึงประชาชนได้ง่ายและจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง พุทธศาสนิกชนลาวสามารถรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วและหลากหลายจากสื่อต่าง ๆ ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมบังคับในปัจจุบันที่ทำให้คนลาวไม่ค่อยมีเวลาไปวัดปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์ หรือศึกษาพระธรรมคำสอน และการใช้อินเทอร์เน็ตจึงเป็นช่องทางเลือกของการสื่อสารที่ทำให้เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้น ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ อยู่ที่ไหนก็ศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา

ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกรวดเร็วนั้น อาจจะทำให้คนมองพระสงฆ์ที่ใช้อินเทอร์เน็ตอย่างน่าสงสัยว่าไม่ใช่เนื้อหาที่เหมาะสมของพระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว หากไม่มีกฎระเบียบการใช้อินเทอร์เน็ตก็อาจนำไปสู่โลกีย์วิสัยหรือบายมุขได้ อันจะส่งผลต่อศีลธรรมอันดี และการพัฒนาอารมณฺ์และจิตใจที่จะละทิ้งกิเลสและตัณหาต่าง ๆ ของพระสงฆ์ อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ลาวยึดมั่นในพระคำสอนและวินัยของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด หากพระสงฆ์ไม่ปฏิบัติตามคำสอน ทำตัวไม่เหมาะสม ก็จะถูกกลโกง ประชาชนก็จะไม่เคารพศรัทธา ไม่เข้าวัดทำบุญ ปฏิบัติธรรม กราบไหว้พระสงฆ์ ดังนั้นความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเหมือนดาบสองคมที่มีทั้งคุณอนันต์และกิโทษมหันต์ได้ในขณะเดียวกัน หากเทคโนโลยีสารสนเทศถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ที่แนวโน้มของประชาชนจะนิยมใช้ชีวิตการบริโภคผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่องนั้น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวนี้ต้องคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรม และไม่ปิดเปื้อนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกด้วยเช่นกัน

กระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยมและผลกระทบเชิงโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมใน

หลวงพระบาง

การที่หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจาก UNESCO ชุมชนหลวงพระบางมีภาระหน้าที่ใหม่ นอกเหนือที่ต้องรักษาสภาพสถาปัตยกรรมแวดล้อมและศาสนาให้คงอยู่สภาพดั้งเดิมมากที่สุดแล้ว ยังต้องรักษาทรัพย์สินสมบัติล้ำค่าและอนาคตของมนุษยชาติอีกด้วย (David Berliner, 2010 : 100) อย่างไรก็ตามในการอนุรักษ์มรดกโลก เราปฏิเสธไม่ได้ว่า ในทางปฏิบัติการที่เมืองหรือสถานที่หนึ่งกลายเป็นมรดกโลกนั้นมักจะมีเรื่องการท่องเที่ยวตามมาด้วยเสมอ และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจก็จะนำมาซึ่งการพัฒนาทางกายภาพพร้อมกับความเสื่อมในทางจิตวิญญาณของชุมชน หากไม่มีมาตรการที่เข้มงวดและการบริหารจัดการที่ดีเพียงพอ คณะกรรมการเมืองมรดกโลกแห่งสหประชาชาติมีความเป็นห่วงว่าหากเราไม่รับรองว่าเป็นมรดกโลกหรือเอาป้ายมรดกโลกออก จะไม่มีนักท่องเที่ยวมาที่แห่งนี้เลย (David Berliner, 2010)

อย่างไรก็ตาม สปป.ลาวได้มีนโยบายให้หลวงพระบางเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอดีตแห่งราชธานี ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงจากการที่รัฐได้เปลี่ยนความหมายของราชอดีต ที่เป็นปฏิปักษ์กับสังคมนิยมว่าเป็นมรดกของชาติ และได้ใช้มันทำหน้าที่ใหม่ในฐานะทรัพยากรการท่องเที่ยว (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ, 2545 : 84) สปป.ลาวก็มีการเปิดประเทศให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนมากขึ้น ซึ่งทำให้เศรษฐกิจของสปป.ลาวมีการขยายตัวดีขึ้น ผลผลิตมวลรวมเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ คนลาวมีอิสระเสรีในการประกอบอาชีพมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะส่งผลกระทบที่ตามมาคือการกระจายรายได้ยังไม่ทั่วถึง และอัตราเงินเฟ้อสูงขึ้น ชาวหลวงพระบางส่วนใหญ่ยอมรับว่าการที่หลวงพระบางได้รับเป็นเมืองมรดกโลก ชีวิตความเป็นอยู่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก นักท่องเที่ยวใช้จ่ายใช้สอยทำให้เศรษฐกิจของหลวงพระบางขยายตัวเพิ่มมากขึ้น มีการสร้างงาน สร้างรายได้จำนวนมากจากการท่องเที่ยว แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจก็จำกัดเฉพาะอยู่ในตัวเมืองหลวงพระบางเท่านั้น เศรษฐกิจในเขตรอบนอกเมืองหลวงพระบางยังไม่ได้รับการพัฒนาหรือขยายตัวเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม สปป.ลาวก็มีระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพอยู่ในระดับที่น่าพอใจ กอปรกับในยุคโลกาภิวัตน์ระบบเศรษฐกิจ

แบบเสรีได้แผ่ขยายครอบคลุมเกือบทุกประเทศในโลก การค้าและทุนระหว่างประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจของภูมิภาคต่าง ๆ เชื่อมโยงและพึ่งพาระหว่างกันมากขึ้น ทำให้สปป.ลาวต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญเพื่อเตรียมพร้อมต่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งอิทธิพลต่อเมืองหลวงพระบางอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วัฒนธรรมแบบบริโภคนิยมจากระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม การลงทุนจากต่างชาติ และบริษัทข้ามชาติเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการกระตุ้นการส่งเสริมการขายจากนายทุนเพื่อต้องการกำไรได้ง่าย คนมีฐานะมีกำลังบริโภคลินค้าฟุ่มเฟือย รวมถึงมีบริการผ่อนชำระซึ่งทำให้การตัดสินใจบริโภคลินค้านั้นได้ง่ายขึ้น ซึ่งส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตแบบรีบเร่ง การบริโภคอาหารจานด่วน การแต่งกายทันสมัย การรับรู้วัฒนธรรมตะวันตกแบบสมัยนิยมผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย ปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในสังคม และทำให้คนลาวซึมซับวัฒนธรรมบริโภคนิยมซึ่งเป็นการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ (comsommation des signes) เพิ่มมากขึ้น กล่าวคือการบริโภคนั้นเกิดจากการมีค่าของเชิงสัญลักษณ์ขึ้น สิ่งของการบริโภคไม่ได้มีคุณค่าในตัวของมันเองอีกแล้วจากคุณสมบัติตามธรรมชาติ แต่มีคุณค่าในการสื่อสารบางอย่าง (Jean Baudrillard, 1978) การบริโภควัตถุขึ้นได้นั้นเป็นเพียงสัญลักษณ์ของการบ่งบอกถึงสถานะและฐานะทางสังคมในการบริโภคสัญลักษณ์ซึ่งต่างจากคุณค่าลักษณะที่จำเป็นหรือคุณค่าของการใช้สอย และนับวันจะพบมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นกระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยมแบบนานาอารยประเทศตะวันตกส่งผลให้เกิดการสูญเสียคุณลักษณะของวัฒนธรรมประเพณีลาวดั้งเดิม กระแสการไหลบ่าของสารสนเทศอย่างเสรีที่มหาอำนาจพยายามผลักดันเป็นส่วนที่ทำให้เกิดการสื่อสารข้ามชาติ ซึ่งแทนที่จะเป็นการสร้างหรือพัฒนาประเทศที่กำลังพัฒนาให้ทันสมัย แต่กลับเป็นการส่งเสริมทำให้เกิดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจที่มหาอำนาจต่างเอารัดเอาเปรียบประเทศกำลังพัฒนา

นอกจากนี้ ระบบทุนนิยมเสรีที่กระแสวัฒนธรรมการบริโภคนิยมกลายเป็นกลไกที่ทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นในเมืองหลวงพระบาง เราพบป้ายรณรงค์ให้เคารพวัฒนธรรม จารีต ประเพณีโบราณที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา การตัดขาดข้าวเหนียวเป็นพิธีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาของชาวเมืองหลวงพระบางที่แสดงออกถึงความเคารพศรัทธาเลื่อมใสใน

พระพุทธศาสนา และปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ปัจจุบันในหลวงพระบาง วัฒนธรรมนี้กำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายของการแปรสภาพศาสนกิจของสงฆ์ให้กลายเป็น เหมือนการแสดงสำหรับนักท่องเที่ยว (cirque touristique) (David Berliner, 2010 : 95) และมีการจัดการในเชิงธุรกิจเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวโดยปราศจากความ เข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณีที่แท้จริงอันเป็นการไม่เคารพวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชน อีกทั้งมีการโยกย้ายหรือซื้อบ้านเรือนโดยรอบบริเวณพิธีการตักบาตรข้าวเหนียวเพื่อพุทธ พานิชย์ซึ่งเป็นการทำลายความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีระหว่างชุมชนโดยรอบกับวัดที่มีอยู่มา อย่างช้านาน ปรากฏการณ์การย้ายบ้านเรือนและการจัดการเชิงธุรกิจเช่นนี้เกิดขึ้นเหมือนกับ พิธีตักบาตรข้าวเหนียวที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ในประเทศไทยเช่นกัน จากกรณีนี้ กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความคิดที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเคารพความสงบใน จิตใจ (tranquillité) ของประเพณีการตักบาตร และนำไปสู่การก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมเพื่อสืบ สานศิลปวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับความ หลากหลายทางวัฒนธรรมของคนลาวที่เมืองหลวงพระบาง (David Berliner, 2010 : 96) ดัง เห็นได้จากแผ่นโปสเตอร์ที่ติดประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้เคารพประเพณีการตักบาตร วัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงปลูกจิตสำนึกการปกป้องรักษาและทำให้มีคุณค่าของคนลาวในการ รักษาและหวงแหนทรัพยากร มรดกทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอันดีงาม รวมถึง ความสัมพันธ์ดั้งเดิมระหว่างจิตวิญญาณของชุมชนหลวงพระบางและพระพุทธศาสนาที่ไม่ได้รับ ผลกระทบจากสิ่งเร้าภายนอก

ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมจาก UNESCO รู้สึกกังวลและเสียใจว่าเมืองหลวงพระบาง จะสูญเสียบรรยากาศและสภาพแวดล้อมหรือจิตวิญญาณของสถานที่ไป (David Berliner, 2010, p. 97) อันหมายถึงการหวนระลึกถึงอดีตของความงดงามของสถานที่ ความสงบ (tranquillité) ความสันโดษ (isolement) และวิถีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม (vie traditionnelle) ของผู้คนในชุมชนหลวงพระบางกำลังจะเลือนหายไป (Valadimir Jankélévitch, 1983 อ้างถึงใน David Berliner, 2010, หน้าเดียวกัน) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็น การประกอบสร้างทางสังคมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะชุมชนนั้น ๆ ซึ่งสังคมหรือชุมชนเป็นผู้สร้าง

ขึ้นมาเองโดยหล่อหลอมมาจากวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและประสบการณ์ของแต่ละชุมชน ปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้เป็นตัวกำหนดบทบาท หน้าที่ และการแสดงออกที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาในหลวงพระบางยังคงเข้มแข็งอยู่ได้ในปัจจุบัน เนื่องจากศรัทธาที่ตั้งมั่นของคนในหลวงพระบางที่พยายามรักษาวัฒนธรรม จารีตประเพณีไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ครอบครัวคนลาวในชนบทที่ยากจนยังนิยมให้บุตรหลานเข้ามาบวชเป็นสามเณรหรือเป็นพระสงฆ์เพื่อต้องการให้ได้มีที่อยู่กิน ไม่ต้องอดอยากอยู่กับครอบครัว อีกทั้งได้มีโอกาสทางการศึกษาที่เป็นต้นทุนทางสังคมเพื่อยกฐานะทางสังคมให้สูงขึ้น และหากบุตรหลานเรียนดีและเคร่งครัดในพระวินัยสงฆ์ก็มีโอกาสทำให้ตนเองเป็นที่เคารพรักของชาวบ้าน เนื่องจากสังคมลาวยังให้การเคารพนับถือพระสงฆ์อยู่ และยังคงผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างมาก ดังนั้นวัดจึงเป็นเสมือนศูนย์รวมทางจิตใจและเป็นสถานที่จัดกิจกรรมชุมชนที่สำคัญในเขตพื้นที่รอบเมืองหลวงพระบาง พระสงฆ์เป็นเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชน นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและพัฒนาสังคมที่ต้องเผชิญกับภาระหน้าที่ที่สำคัญ กล่าวคือ พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตนละกิเลสตัณหาทั้งหลายเพื่อมุ่งสู่นิพพาน และยังคงเผยแผ่พระธรรมคำสอนเพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ต่อไป อีกทั้งรัฐบาลสปป.ลาวเล็งเห็นบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนโดยมอบหน้าที่ให้เป็นผู้ดูแลวัฒนธรรมลาว (curator of Lao culture) รวมถึงให้วางแนวปฏิบัติทางจริยธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมสมัยในสังคมที่บางครั้งกฎหมายหรือระเบียบไม่สามารถเข้าไปจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้ง่าย (Kanak Baran Barua, 2016 : 4) ก็ต้องอาศัยแนวทางหรือคำสอนในพระพุทธศาสนาเข้าไปเป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหา ในขณะที่การอบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่คนในชุมชนก็ยังคงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ลาวที่ต้องรับผิดชอบ เป็นเสมือนครูของชุมชนอยู่เช่นเดิม นอกจากนี้พระพุทธศาสนาในสปป.ลาวยึดหลักทางสายกลางอันเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา มีความยืดหยุ่นและการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัยซึ่งส่งผลกระทบต่อบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคม ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงให้สปป.ลาวเป็นรัฐฆราวาสในช่วงอิทธิพลตะวันตก แต่พระสงฆ์ลาวยังคงมีบทบาท

ทางสังคมในเชิงรุกอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาในด้านการศึกษา การสาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรม และการปกครองที่ยังคงต้องประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในชุมชนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในสังคม (Patrice Ladwig, 2017, p. 7) เช่น โรคระบาด เอชไอวี ยาเสพติด การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ การค้ามนุษย์ และการรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ดังนั้นสถาบันสงฆ์ลาวยังเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญและบทบาทในการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

คนลาวส่วนใหญ่ในหลวงพระบางยังศรัทธาและเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา รวมถึงยังยึดถือและปฏิบัติตามประเพณีที่กระทำต่อกันมา อีกทั้งวิถีชีวิตของคนลาวในชนบทยังเป็นวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ยังไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกมากนัก ถึงแม้ว่าลาวจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมาแล้วก็ตาม แต่พระพุทธศาสนายังเข้มแข็ง ยังคงอยู่ได้ไม่เปลี่ยนแปลง คนลาวเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะที่หลวงพระบางยังคงศรัทธาและยึดมั่นคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น และยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีนี้ไว้ เพราะเนื้อแท้และคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีและหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป เป็นสิ่งที่ดีที่คนทุกคนควรปฏิบัติ แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือคนและสังคม หากพระสงฆ์ปฏิบัติดี ประชาชนก็ศรัทธาให้ความเคารพกราบไหว้ ในโรงเรียนครูก็จะอบรมนักเรียนให้เป็นคนดี เชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์ และให้ประพฤติตัวอยู่ในศีลธรรมอันดีตามประเพณีโดยอาศัยคำสอนของพระพุทธศาสนา อีกทั้งสถาบันครอบครัวก็มีส่วนสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมและถ่ายทอดวัฒนธรรม จารีตประเพณีอันดีงามให้กับรุ่นลูกหลาน ดังนั้นพระพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมลาวยังคงเข้มแข็งดำรงอยู่ได้ ประชาชนยังศรัทธาและเชื่อมั่นต่อวัฒนธรรมประเพณี และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งพระสงฆ์ลาวยังมีการยึดมั่นเรื่องวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเนื่องจากพระสงฆ์ลาวยังมีสถานะทางสังคมที่เป็นส่วนประสานระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และมีหน้าที่ในการช่วยบรรเทาปัญหาทางสังคม จึงพยายามที่จะปรับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสังคมลาวร่วมสมัยอย่างยั่งยืนให้สอดคล้องกับ

สภาพและปัญหาของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งต้องอาศัยความสามารถของพระสงฆ์ลาว ภายใต้ง่อนไขทางด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานที่จำกัด

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคม

การที่หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลกด้านศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนานำมา ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนี้เองกลายเป็นปัจจัยหลักของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของเมืองและของชีวิตผู้คนในหลวงพระบาง เศรษฐกิจมีการขยายตัว อาชีพเก่า ๆ หลายอาชีพที่มีคุณค่าที่ถูกละเลยไปหรือที่กำลังจะเลือนหายไปจากสังคม กลับมาได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ เช่น ช่างเงินช่างทองของบ้านธาตุน้อย การทอผ้าแพรลื้อของชาวลื้อบ้านผานม ซึ่งได้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้กับรุ่นลูกรุ่นหลาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ หรือแม้กระทั่งชนกลุ่มน้อยในพื้นที่สูงได้อพยพลงจากภูคดอยมาขายสินค้าหัตถกรรมในพื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกโลก กลายเป็นตลาดสินค้าท้องถิ่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและนักลงทุนอย่างมาก

การท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดการปรับตัวเพื่อรองรับธุรกิจบริการและการลงทุน และผลกระทบที่ตามมาจากเงินทุน สินค้าและบริการในยุคโลกาภิวัตน์คือความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคม เจ้าของที่ดิน (landlord) และอาคารบ้านเรือนที่อยู่ในเขตอนุรักษ์มรดกโลกปล่อยที่ดินและอาคารบ้านเรือนแบบดั้งเดิมให้นักธุรกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศเช่าทำธุรกิจด้วยราคาที่สูง แล้วเจ้าของที่ดินเหล่านั้นทยอยออกไปอาศัยอยู่นอกเมืองหลวงพระบาง เจ้าของที่ดินบางส่วนกลายเป็นเจ้าของธุรกิจบริการนักท่องเที่ยว คนหลวงพระบางที่ “โตนหนี” จำนวนไม่น้อยทยอยกลับคืนถิ่น พร้อมกับเงินและวิธีการลงทุนทางธุรกิจแบบทันสมัย นักลงทุนต่างแขวงและต่างประเทศมาขอซื้อ ขอเช่าอาคารที่มีสถาปัตยกรรมแบบยุคอาณานิคม (colonial architecture) ทำโรงแรม ร้านอาหารเพื่อธุรกิจการท่องเที่ยว

การที่โครงสร้างทางสังคมของหลวงพระบางได้เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างรวดเร็วได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรในชุมชน เมื่อเจ้าของที่ดินและอาคารบ้านเรือนได้ย้ายออกไปทำให้คนนอกพื้นที่ที่ไม่ใช่คนท้องถิ่นเข้ามาอาศัยหรือเข้ามาทำงานด้านบริการทำ

ให้ไม่เข้าใจวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมอย่างลึกซึ้ง ไม่รู้สึกผูกพันหรือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเดิมมาตั้งแต่ต้นจึงทำให้ไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมนั้น ๆ อีกทั้ง คนในชุมชนหลวงพระบางเองยังไม่มีความพร้อมเพียงพอในการดำเนินธุรกิจทั้งเงินทุนและประสบการณ์จึงเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาทำธุรกิจโดยอาศัยวัฒนธรรมประเพณีที่หลวงพระบางเป็นสินค้า หลวงพระบางกลายเป็นชุมชนใหม่ในหมู่บ้านเก่า และประเพณีวัฒนธรรมก็คงรูปแบบเดิมแต่ปรับเปลี่ยนเนื้อหา เพื่อปรับให้สอดคล้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยากในการควบคุมให้เนื้อหาของวัฒนธรรมดั้งเดิมให้คงไว้

การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคมที่กระทบต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ทรงคุณค่า เราจะเห็นได้จากการทำบุญตามประเพณีทางศาสนาที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน หากประชาชนหรือลูกบ้านไม่ใช่คนท้องถิ่นและเป็นคนต่างศาสนาจึงไม่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เช่น งานบุญประเพณีการแข่งเรือของบ้านเชียงม่วนที่ต้องอาศัยฝีพายแต่ไม่สามารถหาฝีพายได้ จำเป็นต้องจ้างฝีพายจากคนท้องถิ่นอื่นซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่สูง และคิดว่าเป็นการรับจ้างประเภทหนึ่ง ไม่ได้เกิดจากความศรัทธา ผูกพันและเสียสละให้กับชุมชน ผิดกับในอดีตที่ฝีพายเป็นลูกหลานในชุมชน ศรัทธาและเข้าใจถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ผูกพันและพร้อมที่จะช่วยเหลือเพราะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมาอย่างยาวนาน และความที่ไม่ได้รู้สึกผูกพันและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ การนำเอาพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ การละเล่นหรือประเพณีที่สำคัญมาทำเป็นเรื่องสนุกสนานและเกิดการพนันนั้นทำให้คนรุ่นเก่าที่ตระหนักและเข้าใจวัฒนธรรมรู้สึกกังวลและเป็นห่วงเรื่องความเสื่อมศรัทธาและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมของพวกเขาเหล่านั้นไป ไม่ใช่เพียงเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวฉาบฉวยเพื่อบริโภค “อดีต ” โดยไม่คำนึงถึง “เนื้อหาและคุณค่า ” ของวัฒนธรรม จารีตประเพณีซึ่งเป็นรากเหง้าของชุมชนดั้งเดิมที่มีมาแต่โบราณ

สรุป

กระแสโลกาภิวัตน์จะมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนาของสปป.ลาวที่หลวงพระบาง การมียุทธศาสตร์และแผนพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งเชิงกว้างและเชิงลึก โดยประสานความร่วมมือในทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อดำเนินงานในด้านต่าง ๆ โดยการจัดการพื้นที่มรดกโลก เป็นข้อเสนอแนะในการจัดการพื้นที่มรดกโลกที่หลวงพระบางในเชิงนโยบาย โดย UNESCO พยายามอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่หลวงพระบางไว้โดยยกตัวอย่างการจัดการด้านพื้นที่และด้านวัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกตามสถานที่ต่าง ๆ ของโลกโดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ เช่น พระบรมมหาราชวังพุทธรูป (Borobudur) อุทยานประวัติศาสตร์เมืองเก่าสุโขทัยและอยุธยา เป็นต้น ซึ่งเป็นแหล่งมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญ การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกในพื้นที่ดังที่ได้กล่าวมาจัดการได้สะดวกกว่าในหลวงพระบางเนื่องจากหลวงพระบางเป็นพื้นที่ทับซ้อนของเขตอนุรักษ์มรดกโลกกับพื้นที่ที่เป็นเมืองที่มีผู้คนอาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบัน ที่เป็นการผสมผสานของสถาปัตยกรรม อาคารบ้านเรือน วัดวาอาราม และวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตผู้คนที่เป็นมรดกโลกที่จับต้องไม่ได้ (intangible world heritage) อีกทั้งรัฐบาลสปป.ลาวเล็งเห็นว่าหลวงพระบางเป็นมรดกของชาติและของโลกที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง ไม่เพียงต้องการให้หลวงพระบางเป็นเพียงแค่ทรัพยากรของการท่องเที่ยวในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเท่านั้น และรัฐบาลสปป.ลาวควรมีการจัดการที่ดีที่ให้ชุมชนท้องถิ่นหรือภาคประชาสังคม (civil society) เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่ชุมชนสร้างขึ้นมาจากประวัติศาสตร์ของชุมชนนั่นเอง อีกทั้งรัฐบาลสปป.ลาวต้องคำนึงถึงพื้นที่หรือแหล่งทำมาหากินของคนหลวงพระบางเอง และคนในชุมชนอื่นที่อพยพเข้ามา ต้องสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างวัดกับชุมชนท้องถิ่นให้อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรม ประเพณีอันดีร่วมกันอย่างยั่งยืนบนพื้นฐาน “เมืองอยู่ได้ คนอยู่ได้” เนื่องจากพื้นที่ของเขตอนุรักษ์ทับซ้อนกันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สิ่งที่น่าเป็นห่วงคืออย่าให้กลายเป็นลักษณะของ “เมืองเก่า” ที่เป็นมรดกโลกเลือนหายหรือถูกกลืนไปกับ “เมืองใหม่” ที่เป็นอิทธิพลของกระแสบริ

โกศนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ ต้องสร้างความสมดุลให้กับสังคม โดยคนหลวงพระบางในฐานะที่เป็นพลเมืองต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม จัดการและดำเนินการสิ่งที่เป็นสาธารณะ (มรดก) ร่วมกันโดยให้มีพื้นที่สาธารณะเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสังคม ระหว่างชุมชนกับวัด เชื่อมโยงระหว่างชุมชนที่เป็นสังคมพุทธวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่กระบวนการทางสังคม สร้างความเป็นท้องถิ่นนิยมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาสังคมในกำหนดวิถีชีวิตที่มีผลต่อชีวิตของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนทางวัฒนธรรมของหลวงพระบางให้เข้มแข็ง

การสูญเสียวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รุนแรงจนอาจนำไปสู่การล่มสลายของสังคมดั้งเดิม เนื่องจากความเปราะบาง และความไม่ต่อเนื่องของสังคมนั้น ๆ รวมถึงการไม่ตระหนักถึง และการสูญเสียของประเพณีและค่านิยมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอีกทั้งปัญหาของการถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นต้องมีวิธีการการถ่ายทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างราบรื่น หากการถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งเป็นหัวใจของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีในสังคมนั้นประสบกับปัญหาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วอาจจะทำให้สูญเสียวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยดำรงอยู่ได้ ดังนั้นการสร้างวัฒนธรรมพลเมืองโดยผ่านการให้การศึกษาและการทำให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อให้พระพุทธศาสนาในสปป.ลาวคงสภาพดั้งเดิมต่อไปหรือมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมต่อไป

การสร้างวัฒนธรรมพลเมือง (civic culture) ของจิตสำนึกร่วมกันในสังคม อาจจะเป็นคำตอบของการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่โคลด เลวี-สเตรัสได้เน้นย้ำนั้นจะเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนโดยมีพื้นฐานที่สำคัญ คือ การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม การรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม และการสร้างวัฒนธรรมพลเมืองในสังคมคือการปลูกจิตสำนึกรับผิดชอบต่อร่วมกันในสังคมตั้งแต่วัยเด็ก ในประเทศที่พัฒนาแล้วมีความคิดในการสร้างวัฒนธรรมพลเมืองของคนในรัฐให้เป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนสังคมหรือประเทศบนรากฐานความคิดว่า “ชุมชนหรือสังคมหรือประเทศใดที่มีประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นพลเมืองของประเทศนั้น ๆ จะสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างรวดเร็วและมี

ประสิทธิภาพ ”ซึ่งผ่านกระบวนการทางการศึกษาโดยบรรจุวิชาที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่พลเมืองไว้ เช่น ในสิงคโปร์มีวิชาบุคลิกลักษณะและการศึกษาการเป็นพลเมือง (Character and Citizenship Education) เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจเป็นพลเมือง ระวังตนเองให้มีความซื่อสัตย์ สุจริตโดยยึดหลักจริยธรรม รักษาความสัมพันธ์ในทางที่ดี เคารพซึ่งกันและกัน ภูมิใจและหวงแหนอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบแก้ไขปัญหาของชุมชนและประเทศร่วมกัน

การเคลื่อนไหวทางสังคมโดยมีการรณรงค์ให้หวงแหนวัฒนธรรมของชาติและรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเคารพวัฒนธรรมที่แตกต่าง เพื่อสร้างให้หลวงพระบางเป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์และการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่สำคัญในท้องถิ่น การนำเอาปัญหาในเรื่องการสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมมา给孩子และเยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการความสัมพันธ์ในสังคม รู้จักคิดแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ การปฏิบัติตนให้มีจิตสำนึกของความเป็นผู้เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม สอนให้รู้จักหน้าที่ของตนเองในการธำรงรักษาวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่ และสืบทอดต่อไปได้ ดังที่ได้กล่าวมาเป็นกระบวนการวัฒนธรรมพลเมืองที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือเกิดจากสภาพหรือสถานการณ์จริงที่ทำให้คนได้เกิดการเรียนรู้และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อปัญหาสังคมร่วมกันเพื่อสร้างกระบวนการวิถีคิด (mindset) โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากครอบครัว โรงเรียนและวัด อีกทั้งคนลาวทั้งคนรุ่นก่อนและคนรุ่นใหม่ยังแสดงความเห็นว่าวัฒนธรรมจารีตประเพณีไม่ได้เปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไปไหนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ คนลาวยังคงปฏิบัติตามจารีตโบราณ และตามคติความเชื่อทางศาสนา ความศรัทธาของคนลาวในเมืองหลวงพระบางยังคงมีต่อพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น มีกระแสสังคมที่ต้องการให้ชาวหลวงพระบางอนุรักษ์วัฒนธรรม จารีตประเพณี และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้คงไว้ และรักษามรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้สืบทอดไปยังอนุชนรุ่นหลังต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม. (2543). ประวัติศาสตร์ลาว (ดึกดำบรรพ์-ปัจจุบัน).
 เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งลัด.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2018). แปลผลงาน On Governmentality ว่า “ว่าด้วยการปกครอง”
 ต่อมาแปลเป็น “การปกครองชีวญาณ” ซึ่งได้ให้เหตุผลว่ามาจากคำว่า “govern +
 mentality” ที่แปลว่า “การปกครองวิธีคิด” ซึ่งได้แปลได้ความหมายตรงและเป็นที่ยอมรับ
 ในวงวิชาการอย่างแพร่หลายแล้ว อ่านเพิ่มเติม การกลับไปพิจารณา “เหตุผล
 ของรัฐและการปกครองชีวญาณของฟูโกต์: ทศนะเชิงวิพากษ์จากคำบรรยายที่วิทยาลัย
 แห่งฝรั่งเศส เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.patranun.com/2015/09/blog-post.html>
- ปิยฉัตร สีนรุสอาด. (2540). สังคมล้านช้างตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่
 23. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ. (2545). ลาวตอนล่าง “สะพานเขต สาละวัน เซทอง จำปาสัก
 และอัตตะปือ: ห้าแขวงลาวตอนล่าง. กรุงเทพมหานคร: เอกสารวิชาการชุด โครงการ
 อาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค, ลำดับที่ 9, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมสุข หินวิมาน. (2556). หน่วยที่ 9 เทคโนโลยี การสื่อสาร และโลกาภิวัตน์, ชุดวิชาเศรษฐกิจ
 และการเมืองระหว่างประเทศ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- David Berliner. (2010). Perdre l'esprit du lieu : les politiques de l'Unesco à
 Luang Prabang (rdp Lao). Terrain, 55, 100. Retrieved December 23, 2016
 from <https://journals.openedition.org/terrain/14077>
- Jean Baudrillard. (1978). Le système des objets, (Paris: Gallimard, Poche).
- Kanak Baran Barua. (2016). Buddhism in the Mekong Region: Modernization and
 Globalization. Journal of Religious Studies, Buddhism and Living, 1(1),4.
- Patrice Ladwig. (2017). Between cultural preservation and this-worldly
 commitment: Modernization, Social Activism and the Lao Buddhist
 Sangha, p. 5. Retrieved October 12, 2017 from https://www.eth.mpg.de/3466688/Ladwig_-_Between_cultural_EFEO_-_draft.pdf

Valadimir Jankélévitch. (1983). *L'Irréversible et la Nostalgie*. Paris: Flammarion, coll. Champs.